Natur på Bornholm

Zoologi, botanik, geologi

Spændende fund af sommerfugle

Besøg Herolds Eg

Sløruglen på Bornholm

Vejkantens flora

Nr. 1. 2003

Vegetationen langs de bornholmske veje

En variabel størrelse, der er påvirket af den måde, man driver naboarealer på

Tekst og foto: Finn Hansen, Birkevej 3, 3720 Aakirkeby

Der var engang, sådan begynder alle eventyr, og sådan skal dette lille indlæg også begynde, for der var engang, at man "*plukkede fløjlsgræs og ridderspore samt mandstro og jomfrusko*"! Det gør man ikke mere måske med undtagelse af fløjlsgræs og til dels mandstro, hvis man begiver sig til stranden ved Sose, men ridderspore er, sammen med kornblomst og klinte uønsket i effektive landbrugsmarker. Når danskerne samles til familiefester og foreningsfester eller blot foredrag og generalforsamlinger, så er der tradition for, at man synger mindst en fædrelandssang fra højskolesangbogen, for det er så hyggeligt – ja, Danmarks største parti Venstre har til deres møder endog kornblomster i buketter på deres kaffeborde. Men, hvad er det så man synger? Tit noget nostalgisk sludder, som ikke kender sin virkelighed i dagens fortravlede og mekaniserede og effektive Danmark. Tag for eksempel Holger Drachmanns "*Se, det summer af sol over engen*", i dag er der næsten ikke en ærlig eng ude i landskabet, og hvis et stoppet drænrør tænker sig at holde lidt vand tilbage med kimen til en engvegetation, så kommer det kære kontrolkorps fra Plantedirektoratet og truer landmanden med at fratage ham hektarstøtten, hvis dette uvæsen fortsætter.

⇦ *Klinte, sprøjtet bort*

Videre i Drachmanns
det: "*hver en grøft bli*
skove". Ja sådan var d
siden, da Drachmann
en hyldest af foråret, i
nogle andre.

Grøftekanter i dag

Bornholm har godt og
lande- og kommuneve
2200 km vejkanter. I
mange af fortidens åb
græsrabatter, og regne
batbredde på 1,5 mete
på 330 ha. Ikke helt
er vegetationen her, s
ster først stifter beken
dog ikke fortidens blo

Registrering af vejk

I ornitologernes medl
fra april 2001 har Jen
rede for en undersøge
ter, som øens fuglefol
2000 i samarbejde me
og amtskommunale v
øens veje er gennemk
er vurderet efter et ud
og der er anbefalet en
man bedre kunne "pl
tige naturtype med he
leveforholdene for pl
myndighederne ønsk

Overgødskning af

I Drachmanns verden
var gødning en sparsc
ingen fornuftig landm
på, at gøde vegetation
Efter indførelsen af d
gødning, som i dertil
i de seneste 20-30 år
ud over arealer på 40
efter traktoren, har o
vejkanter, de blomstr
dosis mindst en gang
år.
Når man tænker sig,

Videre i Drachmanns 2. vers hedder det: "*hver en grøft bliver blomstrende skove*". Ja sådan var det for over 100 år siden, da Drachmann lod sig inspirere til en hyldest af foråret, i dag er forholdene nogle andre.

Grøftekanter i dag

Bornholm har godt og vel 1100 km lande- og kommuneveje og dermed over 2200 km vejkanter. I dag har man rørlagt mange af fortidens åbne grøfter og skabt græsrabatter, og regner man med en rabatbredde på 1,5 meter, giver det et areal på 330 ha. Ikke helt lille endda, og det er vegetationen her, som vi og vore turister først stifter bekendtskab med – i dag dog ikke fortidens blomstrende skove.

Registrering af vejkanter

I ornitologernes medlemsblad *Gaddisijn* fra april 2001 har Jens Christensen gjort rede for en undersøgelse af øens vejkanter, som øens fuglefolk foretog i 1999 og 2000 i samarbejde med øens kommunale og amtskommunale vejafdelinger. Alle øens veje er gennemkørt og vegetationen er vurderet efter et udarbejdet skema, og der er anbefalet en plan for, hvordan man bedre kunne "pleje" denne vigtige naturtype med hensigten at bedre leveforholdene for planter og dyr – hvis myndighederne ønsker det!

Overgødskning af vejkanterne

I Drachmanns verden for 100 år siden var gødning en sparsom ressource, og ingen fornuftig landmand kunne finde på, at gøde vegetationen langs vejene. Efter indførelsen af den billige handelsgødning, som i dertil indrettede spredere i de seneste 20-30 år har kunnet fordeles ud over arealer på 40 meters bredde efter traktoren, har også de tilstødende vejkanter, de blomstrende skove, fået en dosis mindst en gang om året, og hvert år.
Når man tænker sig, at der ikke i dag

Kornblomst, et uønsket ukrudt

som tidligere bliver fjernet nogen afgrøder fra disse vejkanter, så må vegetationen alt andet lige ændre karakter. Og det gør den. I stedet for en stor variation af blomstrende planter, så overtager enkelte aggressive græsser scenen. Alle kender den alt dominerende Draphavre, men i de seneste år har bjerg-rørhvene også trængt sig på mange steder, og der vil nok ikke gå mange år, inden den bliver dominerende på de overgødskede vejkanter.
For et par år siden havde vi i Naturhistorisk Forening for Bornholm inviteret Professor Ib Johnsen til Bornholm for at han kunne illustrere dette problem ved

flere af øens vejkanter. På en lokalitet i Almindingen ud for Bastemose, hvor der aldrig nogen sinde havde været en centrifugalspreder voksede der mere end 50 forskellige blomsterplanter, medens der på en grøft ved Åsedamsvejen i Østerlars højst blev fundet 20, hvoraf nogle få var meget dominerende, nærmest aggressive og næsten havde taget hele kommandoen over andre blomsterplanter.

Bjerg-rørhvene tager overhånd på overgødskede rabatter

Sprøjteskader og dræberhejrer

For nogle år siden var der en driftig landmand på Østermarie-kanten, der havde fået den ide, at han ville skabe sensation ved at anklage det offentlige for at drive misrøgt på vejkanter til ubodelig skade for landbrugserhvervet på Bornholm.
Sagen var nemlig den, at han i sin hvedemark havde fået et nyt græs, nej to: gold hejre og blød hejre, og han mente så absolut, at de var kommet ind på hans mark fra den offentligt ejede vejkant.
Nu forholder det sig således, at disse to græsser er enårige og som sådan aldrig normalt forekommer i et sluttet vegetationsdække i vejkanterne, men nok på steder, hvor der er sket en oprodning, gravning eller anden ødelæggelse af det flerårige vegetationsdække.
Forelagt disse kendsgerninger måtte han krybe til erkendelse og acceptere, at den, der havde gjort ubodelig skade på landbrugserhvervet, var ham selv. Han havde nemlig året før ved sin sprøjtning været for langt ude over vejrabatten og slået skår i den flerårige vegetation og skaffet grobund for enårige planter, bl.a. hejrerne.
Paradoksalt nok, så er danskernes opfattelse af en "rigtig" blomstrende vejkant en buket, sammensat af hvide kamiller, røde valmuer, gul okseøje og blå kornblomster, et plantesamfund, der bl.a. fremmes året efter en sprøjtning af vejkanter med f.eks. round-up.

Afskrælning af vejrabatter

Den årligt tilbagevendende gødskning af vejrabatterne og manglende fjernelse af det organiske materiale som f.eks. efter den årlige afslåning af vegetationen har medført, at rabatterne er vokset i højden og har skabt problemer for afledningen af regnvand fra vejbanen.
Vand, der i store pytter dækker et asfaltlag, vil hvis det sætter ind med frost medvirke til, at asfalten brydes i stykker

Sprøjteskadet vejgrøft - såbed for enårige planter

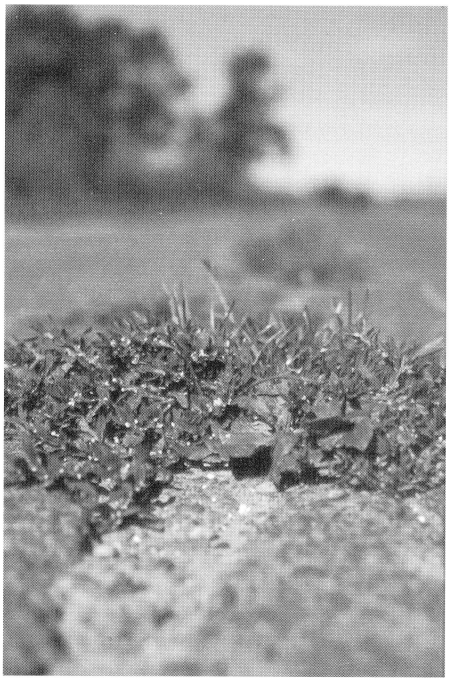
Pileurt vokser op gennem asfalten.

Sprøjteskadet vejgrøft - såbed for enårige planter

Pileurt vokser op gennem asfalten.

og store huller opstår, som vi i disse tider kender det så godt fra de bornholmske veje.
For at modvirke denne effekt, har de bornholmske vejmyndigheder måttet ofre store millionbeløb på at skrælle de øverste 10-15 cm lag af vejrabatterne hvorved, råjorden dukker frem som et eminent såbed for den enårige vegetation og de røde, gule, hvide og blå blomster.

Sammenlægning af landbrug

Strukturændringerne i dagens landbrugsdrift har gjort, at flere og flere gårdes markarealer drives fra bygninger, der kan ligge op til10 km fra markerne. Eftersom gødning, tit i form af gylle bliver transporteret i særdeles tunge transportvogne, kommer der et ofte stort pres på øens mindre veje. Det har bl.a. resulteret i, at mange mindre veje bogstavelig talt har slået revner, og midt på vejen er der opstået et nyt såbed for enårige planter. Og dette problem, hvis folk vil gøre det til noget sådant, vil accelerere så længe, der ikke fra myndighedernes side lægges loft over, hvor meget en landbrugsvogn må veje.

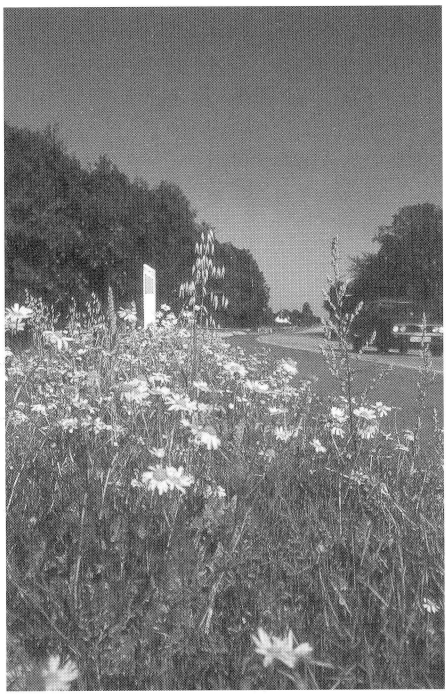
»Midterrabat«. Vejbelægningen er revnet og blevet grobund for forskellige planter.

Fremtiden

Udenrigsminister Per Stig Møller sagde engang, medens han var miljøminister, at det er enfoldigt at begrænse mangfoldigheden. Og det er netop det, der i dag foregår sådan lidt i det skjulte, måske lidt snigende i vort meget nære miljø, nemlig langs vore daglige transportveje til og fra arbejde. – Men fortvivl ikke, nyn blot: "*Kom maj du søde milde*", den kommer uanset vind og vejr, kunstgødning, gylle og round up.

Finn Hansen er født på Bornholm i 1949, hvor han allerede som 16-årig arbejdede seriøst med ornitologien. I 1976 blev han færdig som biolog fra Københavns Universitet, og har fra 1986 arbejdet ved Bornholms Amt. Fra år 2000 naturvidenskabelig medarbejder på NaturBornholm. Her har hans arbejde med bl.a. den bornholmske flora ført til udgivelsen af bogen: Blomster i Bornholms Natur.

Kamille ⇩

E

2002 vil komme til at
ste svampeår i vor del
år. Jeg kan i hvert fald
lignende fra de 40 år,
mig for svampe. På S
holm faldt der så godt
den normalt bedste sv
august til ca. 15. okto
lange perioder med kl
temperaturer og derm
Ved de fleste ekskursi
kun få og udtørrede s
hjembragt. Sådanne e
kan imidlertid lokke s
som i normale år fore
under jorden.
I efterårsferien blev j

